

ԱԳՐՈՂՔԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱ
Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարան
AGRICULTURE AND TECHNOLOGY АГРОНАУКА И ТЕХНОЛОГИЯ

Միջազգային գիտական
պարբերական

ISSN 2579-2822

Կայքէջ՝ anau.am/scientific-journal

ՀՏԴ 633.11 «324»

ԱՐԱՐԱՏՅԱՆ ՀԱՐԹԱՎԱՅՐԻ ՄԵԼԻՈՐԱՑՎԱԾ ԱՐՈՒՏ-ԱԼԿԱԼԻ ՀՈՂԵՐՈՒՄ ԱՇՆԱՆԱԳԱՆ ՑՈՐԵՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱՅԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Գ.Հ. Գասպարյան գ.գ.թ., Ա.Օ. Մարկոսյան գ.գ.թ., Ս.Կ. Երիցյան գ.գ.թ.
 ՀԱԱՀ «Հ. Պետրոսյանի անվան հողագիտության, ագրոքիմիայի և մելիորացիայի գիտական կենտրոն» մասնաճյուղ
gayanehgasparyan@gmail.com, markosianalbert@mail.ru, s_eritsyan@yahoo.com

Տ Ե Ղ Ե Կ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

Բանալի բառեր՝
 մելիորացված,
 աղուտ-ալկալի հող,
 աշնանացան ցորեն,
 սորո,
 լայնաշար ցանք,
 պարարտացում,
 բերքատվություն,
 արդյունավետություն

Ա Մ Փ Ո Փ Ա Գ Ի Ր

Աշնանացան ցորենի բերքատվության բարձրացումը Հայաստանի ագրար-դյունաբերական համալիրի կարևորագույն խնդիրներից է: Սահմանափակ հողային ռեսուրսների պայմաններում առկա խնդիրը հնարավոր է լուծել բարձր և կայուն բերք ապահովող, նոր սորտերի ներդրմամբ, ինչպես նաև մշակման տեխնոլոգիայում պարարտացման և ցանքի արդյունավետ եղանակների կիրառմամբ:

Հետազոտություններով պարզվել է, որ Արարատյան հարթավայրի մելիորացված աղուտ-ալկալի հողերում փորձարկվող տեխնոլոգիայի կիրառման դեպքում Տրիո սորտը Նաիրի 68 սորտի համեմատությամբ ապահովում է մոտ 10 g/հա-ով բարձր բերքատվություն:

Ն ա ի ս ա բ ա ն

Հացահատիկի արտադրությունը յուրաքանչյուր երկրի, այդ թվում՝ Հայաստանի գյուղատնտեսական արտադրության և ազգաբնակչության պարենային անվտանգության ապահովման հիմնական խնդիրներից է, որի լուծումը սահմանափակ հողային ռեսուրսների պայմաններում ենթադրում է հացահատիկի, հատկապես ցորենի արտադրության ավելացում: Ուստի կարևորվում են մշակության ժամանակակից և գիտականորեն հիմնավորված տեխնոլոգիաների կիրառումն ու բերքատվության բարձրացումը (Կ.Գ. Մելքոնյան և ուրիշ., 2004, E.O. Jorgen, 2002, D.K. Ray et al., 2013):

Ն յ ու թ ը և մ ե թ ո ղ ն եր ը

Հետազոտություններն իրականացվել են ՀԱԱՀ «Հ. Պետրոսյանի անվան հողագիտության, ագրոքիմիայի և մելիո-

րացիայի գիտական կենտրոն» մասնաճյուղի Երասխահունի փորձամելիորատիվ կայանի (ՓՄԿ) մելիորացված աղուտ-ալկալի հողատարածքներում: Փորձերի համար օգտագործվել է աշնանացան ցորենի Նաիրի 68 և Տրիո սորտերի էլիտար սերմնանյութը: Ցանքը կատարվել է համապատասխանաբար 3,2 և 0,8 հա հողատարածությունների վրա: Փորձարկվել են նաև աշնանացան ցորենի լայնաշար ցանքը և պարարտացման համակարգը:

Ագրոտեխնիկական միջոցառումներ մշակելիս և կատարելագործելիս անհրաժեշտ է առավելագույնս հաշվի առնել հողակլիմայական պայմանները (V. Alexandrov et al., 2002): Հետևաբար երկրագործության համակարգի բոլոր օղակները (ցանքաշրջանառություն, հողի մշակում, քիմիացում, մելիորացիա, սորտերի ընտրություն, ցանքի ժամկետ և բերքահավաք), ըստ տեղանքի բնական և տնտեսական պայմանների, պետք է լինեն ագրոլանդշաֆտային (И.А. Виноградова, 2008,

S. Yeritsyan et al., 2017, B.A. Chandrasekaran, 2010):

Անկայուն ագրոօդերուաթաթանական պայմանների հետևանքով Արարատյան հարթավայրի մելիորացված աղուտ-ալկալի հողերում աշնանացան ցորենի բերքատվության բարձրացման, մշակության նպատակով հողերի բերրիության արդյունավետ օգտագործման խնդիրները դեռևս ամբողջությամբ լուծված չեն: Կլիմայի համընդհանուր տաքացման միտումներով պայմանավորված՝ վերջին տասնամյակներին կարևորվում են կիրառվող ավանդական տեխնոլոգիաների նկատմամբ նոր մոտեցումների ցուցաբերումը և համապատասխան փոփոխությունների իրականացումը: Մասնավորապես՝ Արարատյան հարթավայրի մելիորացված աղուտ-ալկալի հողերի պայմաններում ուսումնասիրվել է Մերձավոր Արևելքում կիրառվող աշնանացան ցորենի մշակության տեխնոլոգիան: Պարարտացման կիրառվող համակարգի պայմաններում հետազոտվել են լայնաշար ցանքի արդյունավետությունը և որոշ սորտերի կենսաթանական առանձնահատկությունները:

Արարատյան հարթավայրը տեղաբաշխված է կիսաանապատային գոտու առավել չորային մասում: Կլիման չոր է, խիստ ցամաքային: Ձմեռը հիմնականում սակավածյուն է, ամառը՝ չորային և շոգ: Կլիմայի չորայնությունը պայմանավորված է ռելիեֆի գոգավորությամբ, ինչը խոչընդոտում է խոնավության ներթափանցմանը և խտացմանը: Տարեկան միջին ջերմաստիճանը բավական բարձր է (11,0-12,3 °C), բացարձակ առավելագույն ջերմաստիճանը հասնում է մինչև 42 °C, բացարձակ նվազագույն ջերմաստիճանը՝ մինչև -31 °C: Տարեկան տեղումների միջին քանակությունը տատանվում է 200-235 մմ

սահմանում, ընդ որում՝ առավել քիչ տեղումներ գրանցվում են ամռանը: Տարեկան խոնավացման գործակիցն ըստ Ն.Ն. Իվանովի կազմում է 0,15-0,20 (Ռ.Ս. Մկրտչյան, Ֆ.Փ. Հայրապետյան, 2008):

Ակնհայտ է, որ հացահատիկի արտադրության ավելացման ուղղությամբ Հայաստանում իրականացվել և իրականացվում են բազմաթիվ ուսումնասիրություններ, որոնք առնչվում են ցանքի ժամկետներին, ցանքի չափաքանակներին, խորությանը, պարարտացման և ագրոտեխնիկական այլ միջոցառումներին (Ս.Բ. Գալստյան, Վ.Ա. Ալեքսանյան, 2013, Ա.Ա. Գուլյան և ուրիշ., 2011, С.Б. Галстян, В.А. Алексанян, 2012, С.К. Ерицян, Н.В. Фарсиян, 2016): Այսուհանդերձ՝ հատկապես նոր սորտերի և նոր տեխնոլոգիաների տեսակետից դեռևս կարևորվում է լրացուցիչ հետազոտությունների իրականացումը, Արարատյան հարթավայրի մելիորացված աղուտ-ալկալի հողերում:

Ուսումնասիրությունների նպատակն է եղել պարզել ցանքի խտության (լայնաշար, նեղաշար) և պարարտացման ազդեցությունն աշնանացան ցորենի Նաիրի 68 և Տրիո սորտերի աճի ու բերքատվության վրա:

Արդյունքները և վերլուծությունը

Փորձերի համար ընտրվել են այլուվիալ բերվածքների վրա ձևավորված, թույլ հիմնային ռեակցիայով (PH-ը՝ 7,0-7,7), չաղակալված, լուծելի աղերի, ջրալույծ և փոխանակային Na-ի թույլատրելի քանակությամբ հողեր (աղ. 1):

Աղյուսակ 1. Փորձատեղամասերում ջրային քաշվածքի քիմիական կազմը*

Ձ/հ	Կտրվածք, սորտը	Չողաշերտը, սմ	PH	Աղերի ընդհանուր քանակությունը, %	Զրալույծ իոններ, մգ.էկվ/100 գ հողում					
					HCO ₃ ⁻	CL ⁻	SO ₄ ²⁻	Ca ²⁺	Mg ²⁺	Na ⁺ +K ⁺
1	Կտրվածք 1, Նաիրի 68	0-25	7,0	0,133	0,80	0,59	0,48	0,80	0,16	0,96
2		25-50	7,5	0,100	0,48	0,45	0,53	0,55	0,08	0,83
3		50-75	7,1	0,101	0,80	0,48	0,13	0,35	0,16	0,90
4	Կտրվածք 2, Նաիրի 68	0-25	7,2	0,102	0,92	0,45	0,09	0,40	0,08	0,98
5		25-50	7,5	0,114	0,89	0,40	0,28	0,40	0,16	0,01
6		50-75	7,2	0,094	0,80	0,40	0,09	0,30	0,16	0,83
7		75-100	7,4	0,124	0,80	0,79	0,23	0,50	0,40	0,92
8	Կտրվածք 3, Տրիո	0-25	7,1	0,106	0,80	0,51	0,15	0,40	0,08	0,98
9		25-50	7,1	0,095	0,80	0,40	0,12	0,30	0,08	0,94
10		50-75	7,4	0,116	0,92	0,51	0,17	0,45	0,16	0,99
11	Կտրվածք 4, Տրիո	0-25	7,1	0,130	1,00	0,40	0,37	0,35	0,24	1,18
12		25-50	7,3	0,136	1,00	0,37	0,46	0,30	0,16	1,37
13		50-75	7,3	0,105	0,97	0,28	0,13	0,35	0,08	0,95
14		75-100	7,7	0,103	0,92	0,31	0,13	0,30	0,08	0,98

*Կազմվել է հեղինակների կողմից:

Աղյուսակ 2. Փորձատեղամասերում փոխանակային կատիոնների կազմը*

Հ/հ	Կտրվածքը, սորտը	Հողաշերտը, սմ	Փոխանակային կատիոններ, մգ.էկվ/100 գ հողում				Փոխանակային կատիոններ, %			
			Ca	Mg	Na	K	Ca	Mg	Na	K
1	Կտրվածք 1, Լաիրի 68	0-25	16,2	7,4	1,5	0,6	63,0	28,8	5,8	2,3
2		25-50	17,0	4,5	0,5	0,5	75,5	20,0	2,2	2,2
3		50-75	17,2	4,5	0,4	0,7	75,4	19,7	1,7	3,0
4	Կտրվածք 2, Լաիրի 68	0-25	26,5	9,5	0,4	1,1	70,7	25,3	1,0	2,9
5		25-50	16,6	11,6	1,3	1,1	54,2	38,0	4,2	3,6
6		50-75	17,2	11,6	1,3	1,1	55,1	37,2	4,2	3,5
7		75-100	21,7	10,7	0,4	2,6	61,3	30,2	1,1	7,3
8	Կտրվածք 3, Տրիո	0-25	16,7	9,0	0,4	1,1	61,4	33,1	1,5	4,0
9		25-50	14,2	5,1	1,1	1,1	66,0	23,7	5,1	5,1
10		50-75	14,6	8,5	0,1	1,1	60,0	34,9	0,4	4,5
11	Կտրվածք 4, Տրիո	0-25	20,0	7,1	0,5	0,4	71,4	25,3	1,8	1,4
12		25-50	12,5	5,6	0,5	1,1	63,4	28,4	2,5	5,6
13		50-75	12,0	6,2	0,4	1,1	60,9	31,5	2,0	5,6
14		75-100	15,6	10,2	0,4	1,1	57,1	37,4	1,5	4,0

Աղյուսակ 3. Փորձատեղամասերում ֆիզիկական կավի, հումուսի և շարժուն սննդատարրերի պարունակությունը*

Հ/հ	Կտրվածքը, սորտը	Հողաշերտը, սմ	Ֆիզ. կավ, <0,01 մմ, %	Հումուս, %	Շարժուն սննդատարրեր, մգ/100 գ հողում		
					N	P ₂ O ₅	K ₂ O
1	Կտրվածք 1, Լաիրի 68	0-25	28,4	1,7	0,86	0,56	69,99
2		25-50	34,3	1,4	0,58	0,66	53,25
3		50-75	31,6	-	0,35	0,33	43,73
4	Կտրվածք 2, Լաիրի 68	0-25	36,7	1,8	0,98	1,33	40,67
5		25-50	35,6	1,5	0,91	1,03	44,51
6		50-75	33,8	-	0,45	0,67	34,53
7		75-100	31,6	-	1,32	0,87	40,16
8	Կտրվածք 3, Տրիո	0-25	27,4	1,7	1,04	1,84	52,22
9		25-50	23,6	1,4	0,86	1,77	48,11
10		50-75	15,4	-	0,75	1,83	41,44
11	Կտրվածք 4, Տրիո	0-25	27,1	1,7	3,14	2,17	75,78
12		25-50	34,7	1,2	2,95	2,16	78,09
13		50-75	33,9	-	0,75	0,83	51,45
14		75-100	34,4	-	0,53	0,33	37,60

*Կազմվել է հեղինակների կողմից:

Աղուտ-ալկալի հողային միջավայրում թունավոր CO₂²⁻-ը բացակայում է: Փոխանակային կատիոնների կազմում գերակշռում է Ca²⁺-ը (75,5-54,2 %): Հողի 0-25 սմ շերտում նկատվում է փոխանակային Mg²⁺-ի՝ թույլատրելի սահմանից բարձր պարունակություն՝ 5-8 %: Փոխանակային Na⁺ և K⁺-ը գտնվում են թույլատրելի սահմանում՝ 5-6 % (աղ. 1, 2):

Փորձատեղամասի հողերը հումուսով, շարժուն սննդատարրերով՝ ազոտով և ֆոսֆորով թույլ, կալիումով միջին և լավ ապահովված են: 0-25 սմ շերտում հումու-

սացվածությունը տատանվում է 1,6-1,7 %-ի սահմանում (աղ. 3): Դրանք մեխանիկական կազմով տարատեսակ են՝ ծանր կավավազայինից մինչև թեթև կավավազային: Աշնանացան ցորենի Լաիրի 68 սորտի փորձադաշտում կատարված 1-ին և 2-րդ կտրվածքներում ֆիզիկական կավի պարունակությունը համապատասխանաբար կազմում է 28,4-34,3 % և 31,6-36,7 %, իսկ աշնանացան ցորենի Տրիո սորտի փորձադաշտում կատարված 3-րդ և 4-րդ կտրվածքներում՝ 15,4-27,4 %: Ըստ մեխանիկական կազմի՝ միմյանց նման են 1-ին և 3-րդ, 2-րդ և 4-րդ կտրվածքների հողերը:

Աղյուսակ 4. Աշնանացան ցորենի բերքի տարրերի կառուցվածքը*

Մարզը, վայրը	Սորտը	Մեկ բույսի				Մեկ հասկի			1000 հատիկի կշիռը, գ	Բերքատվությունը, գ/հա
		բարձրությունը, սմ	վերգետնյա զանգվածը, գ	հասկերի քանակը, հատ	ցորենների քանակը, հատ	երկարությունը, սմ	կշիռը, գ	հատիկների քանակը, հատ		
Արմավիրի մարզ, Երասխահունի ՓՄԿ	Տրիո	82,2	8,7	3,7	4,1	5,7	1,2	26,4	42,5	46,7
	Նաիրի 68	97,4	12,2	3,5	3,8	6,3	1,5	23,5	50,5	36,7

*Կազմվել է հեղինակների կողմից:

Աղյուսակ 3-ի տվյալների ընդհանուր վերլուծության համաձայն՝ փորձադաշտի նման խայտաբղետությամբ է պայմանավորված ցորենի համեմատաբար ցածր բերքատվությունը: Բացի այդ՝ միևնույն դաշտում բույսերի աճի պայմանները տարբեր են:

Աշնանացան ցորենի մշակությունն իրականացվել է նոր տեխնոլոգիայով՝ ստորև ներկայացված հաջորդականությամբ:

Յողի նախապատրաստումը: Սեպտեմբերի 11-ին դաշտը զբաղեցնող մշակաբույսի (սմբուկ) բերքահավաքից անմիջապես հետո կատարվել է երեսվար՝ 8-12 սմ, երկու շաբաթ անց՝ նախագուրթանիկավոր գութաններով խորը վար՝ 27-30 սմ խորությամբ:

Ցանքի ժամկետները, նորման, խորությունը: Ցանքի համար ընտրվել է սուպերէլիտային սերմանյութ: Ցանքը կատարվել է հոկտեմբերի 18-ին: Աշնանացան ցորենի Նաիրի 68 և Տրիո սորտերի ցանքի նորման 1 հեկտարի հաշվով համապատասխանաբար կազմել է 218 և 250 կգ: ՍՉ-3.6 շարքացանով կատարվել է լայնաշար՝ 22,5 սմ միջշարային տարածությամբ և 5-6 սմ խորությամբ ցանք:

Ոռոգումը: Ցանքերը ոռոգվել են երեք անգամ: Ջրումները կատարվել են ակոսներով: Ջրման նորման յուրաքանչյուր անգամ կազմել է մոտ 1000 մ³/հա:

Պարարտացումը: Ցանքերը պարարտացվել են հիմնական, նախացանքային և սնուցման եղանակներով: Մասնավորապես՝ ֆոսֆորական պարարտանյութերից կրկնակի սուպերֆոսֆատը, կալիումական պարարտանյութերից կալիումի քլորիդը հող են ներմուծվել հիմնական մշակության ժամանակ՝ համապատասխանաբար 300 և 150 կգ/հա չափաքանակներով: Մարտին ազոտական պարարտանյութերից կիրառվել է 300 կգ/հա կարբամիդ:

Ցանքի խնամքը: Ցանքից անմիջապես հետո կատարվել է հողի գլանվակում (տափանում): Գարնանը ազոտական

պարարտանյութով սնուցելուց հետո կատարվել է փոցխում՝ պարարտանյութը հողածածկելու, խոնավությունը պահպանելու, գոլորշիացումը նվազեցնելու, ինչպես նաև թփակավման հանգույցները ծածկելու, մահացած և վարակված տերևները հեռացնելու համար: Կոմպլեքսն+ZnSO₄ միկրոպարարտանյութով արտաարմատային (տերևային) սնուցումն իրականացվել է 5 լ/հա չափաքանակով: Գարնանը երկրորդ սնուցման հետ (ցորենի թփակավման փուլում) միաժամանակ իրականացվել է նաև մոլախոտերի դեմ քիմիական պայքար: Կիրառվել է 3 լ/հա 2.4 Դ ամիսային աղ:

Բերքահավաքը: Կատարվել է կոմբայնով: Նաիրի 68 սորտի 3,2 հա ցանքատարածքից ստացվել է 117,4 գ, իսկ Տրիո սորտի 0,8 հա ցանքատարածքից՝ 37,4 գ բերք: Բերքահավաքից առաջ կատարվել է ցորենի բույսերի նմուշառում: Կենսաչափական միջին ցուցանիշները ներկայացված են աղյուսակ 4-ում:

Աղյուսակ 5. Աշնանացան ցորենի Նաիրի 68 և Տրիո սորտերի մշակության տնտեսական արդյունավետությունը*

Գ/հ	Ցուցանիշներ	Սորտեր	
		Նաիրի 68	Տրիո
1	Բերքատվությունը, գ/հա	36,7	46,7
2	1 գ արտադրանքի արժեքը, հազ. դրամ	18	18
3	Արտադրանքի արժեքը, հազ. դրամ/ հա	660,6	840,6
4	Արտադրական ծախսերը, հազ. դրամ/ հա	447	447
5	Եկամուտը, հազ. դրամ/ հա	213,6	393,6

*Կազմվել է հեղինակների կողմից:

Աղյուսակ 4-ի տվյալների համաձայն՝ Նաիրի 68 սորտը բույսերի բարձրությամբ (միջինը՝ 15,2 սմ), վերգետնյա զանգվածով (միջինը՝ 3,5 գ), հասկերի երկարությամբ (միջինը՝ 0,6 սմ), մեկ հասկի (միջինը՝ 0,3 գ) և 1000 հատիկի կշռով (միջինը՝ 8 գ) գերազանցում, իսկ մեկ բույսի վրա հասկերի (միջինը՝ 0,2 հատ) և մեկ հասկի հատիկների քանակով (միջինը՝ 2,9 հատ), ինչպես նաև բերքատվությամբ (մոտ 10 գ/հա) զիջում է Տրիո սորտին: Նաիրի 68 սորտի ցածր բերքատվությունը (անկախ բույսերի կենսաբանական լավ աճի և զարգացման) կարելի է բացատրել ցանքի ցածր նորմայով և նոսրությամբ, այսինքն՝ հողի միավոր մակերեսի ոչ արդյունավետ օգտագործմամբ: Աշխարհային ցորենի Նաիրի 68 և Տրիո սորտերի մշակության տնտեսական արդյունավետությունը ներկայացված է աղյուսակ 5-ում:

Աղյուսակ 5-ի տվյալների համաձայն՝ Տրիո սորտը լայնաշար ցանքի և համեմատաբար բարձր նորմայի պայմաններում մեկ հեկտարի հաշվով ապահովում է ավելի բարձր բերք ու տնտեսական արդյունավետություն: Մասնավորապես՝ Նաիրի 68 սորտի համեմատությամբ Տրիո սորտի բերքատվությունը բարձր է 10 գ/հա-ով, իսկ եկամուտը՝ 180 հազ. դրամ/հա-ով:

Ստացված բերքը պահվել է որպես սերմանյութ, որի արժեքը շուկայական նվազագույն սահմանային գների համեմատությամբ կազմում է 180 դրամ/կգ:

Եզրակացություն

Մշակության միանման պայմաններում (պարարտացում, լայնաշար ցանք) Նաիրի 68 սորտը բույսերի բարձրությամբ, վերգետնյա զանգվածի և 1000 հատիկի կշռով գերազանցում, իսկ մեկ բույսի հաշվով հասկերի և հասկում հատիկների թվով և բերքատվությամբ զիջում է Տրիո սորտին: Արդյունքում Տրիո սորտի բերքատվությունը Նաիրի 68 սորտին գերազանցում է 10 գ/հա-ով, իսկ լրացուցիչ եկամուտը՝ 180 հազ. դրամով:

Երասխահունի ՓՄԿ-ում իրականացված հետազոտությունների համաձայն՝ Արարատյան հարթավայրի մեկտրոնային աղուտ-ալկալի հողերում փորձարկվող տեխնոլոգիայի կիրառման դեպքում Տրիո սորտը Նաիրի 68 սորտի համեմատությամբ ապահովում է մոտ 10 գ/հա-ով բարձր բերքատվություն:

Հացահատիկային մշակաբույսերի ցանքերի բարձր բերքատվություն և արդյունավետություն ապահովելու նպատակով անհրաժեշտ է առավելագույնս հաշվի առնել տարածքի հողային պայմանները և մշակվող սորտերի կենսաբանական առանձնահատկությունները:

Գրականություն

1. Գալստյան Ս.Բ., Ալեքսանյան Վ.Ա. Աշխարհային ցորենի Բեգոստայա 1 սորտի բերքի տարրերի ու բերքատվության փոփոխությունը՝ կախված

ցանքի ժամկետներից և պարարտացումից // Ագրոգիտություն. - N 9-10. - 2013. - Էջ 500-503:

2. Գուլյան Ա.Ա. և ուրիշ. Հողի մշակության և պարարտացման մի քանի եղանակների ազդեցությունը աշխարհային ցորենի բերքատվության վրա ԼՂՀ միջին լեռնային գոտու պայմաններում / Ա.Ա. Գուլյան, Վ.Ս. Աղամյան, Ն.Ս. Մելքունյան // Ագրոգիտություն. - N 9-10. - 2011. - Էջ 469-471:
3. Մելքունյան Վ.Գ., Ղազարյան Հ.Ղ., Մանուկյան Ռ.Ռ. Գյուղատնտեսական նշանակության հողերի էկոլոգիական արդի վիճակը, հողօգտագործման մակարդակը, կառավարման համակարգի կատարելագործումը և արդյունավետության բարձրացման ուղիները Հայաստանի Հանրապետությունում // Հ. Պետրոսյանի անվան հողագիտության, ագրոքիմիայի և մելիորացիայի գ/կ. - Եր., 2004:
4. Սկրոչյան Ռ.Ս., Հայրապետյան Ֆ.Փ. Հայաստանի բնության օրացույց, էկոլոգիա, ագրոկլիմայագիտություն, օդերևութաբանություն. - Եր., 2008. - 280 էջ:
5. Иванов Н.Н. Ландшафтно-климатические зоны земного шара. - М.: Изд. АН СССР, 1948 (Ленинград). - 224 с.
6. Галсян С.Б., Алексанян В.А. Накопление продуктивной влаги в почве и урожайность озимой пшеницы в зависимости от способов ее обработки // Известия ГАУА. - Ер., 2012. - N 2. - С. 9-12.
7. Ерицян С.К., Фарсиян Н.В. Влияние последействия удобрений и мелиорантов на озимую пшеницу в условиях Аскеранского района НКР // Известия Самарской гос. с/х академии. - Вып. 3. - 2016. - С. 28-32.
8. Виноградова И.А. Удобрение озимой пшеницы на дерново-подзолистых почвах // Аграрная наука. - N 11. - 2008. - С. 18-19.
9. Alexandrov, V., Eitzinger, J., Cajic, V., Oberforster, M. (2002). Potential Impact of Climate Change on Selected Agricultural Crops in North-Eastern Austria. *Global Change Biology* 8 (4), - pp. 372-389.
10. Chandrasekaran, B. A. (2010). *Textbook of Agronomy / B. Chandrasekaran, K. Annadurai, K. Annadurai.* - New Age International Publishers, - 835 p.
11. Jorgen, E. O. (2002). Consequences of Climate Change for European Agricultural Productivity, Land Use and Policy // *European Journal of Agronomy*, - vol. 16. Issue 4, - pp. 239-262.
12. Ray, D.K., Mueller, N.D., West, P.C., Foley, J.A. (2013). Yield Trends are Insufficient to Double Global Crop Production by 2050. *PLoS One* 8, E66428.
13. Yeritsyan, S., Ghazaryan, H., Manolov, I., Peltekov, A. (2017). The Impact of the Processed Dacite Tuff on the Growth and Yield Capacity of Winter Wheat in Steppe and Dry Steppe Conditions in the RA. / *Bulletin of National Agrarian University of Armenia*, - N 3, - pp. 17-21

АННОТАЦИЯ**Эффективность новой технологии выращивания озимой пшеницы на мелиорированных солонцах-солончаках Араратской равнины**

Повышение урожайности озимой пшеницы - одна из важнейших задач агропромышленного комплекса Армении. Эту проблему, наличествующую в условиях ограниченности земельных ресурсов, возможно разрешить внедрением новых сортов, обеспечивающих высокий и стабильный урожай, а также применением эффективных методов удобрения и высевания в технологии возделывания.

Исследованиями установлено, что, в случае применения испытываемой технологии на мелиорированных солонцах-солончаках Араратской равнины, сорт Трио, по сравнению с сортом Наири 68, обеспечивает более высокую урожайность - примерно на 10 ц/га.

ABSTRACT**Efficiency of New Cultivation Technology for Winter Wheat in the Reclaimed Solonetz-Solonchaks of the Ararat Valley**

Promoting the increase of the winter wheat yield capacity is one of the paramount objectives of the agro-industrial complex in Armenia. In conditions of restrictive land resources it is possible to solve the existing problem through the introduction of new high yielding varieties, as well as through the application of efficient fertilization and sowing methods in the cultivation technologies.

Upon the investigations it has been found out that in case of applying the tested technology in the reclaimed solonetz-solonchaks of the Ararat valley the winter wheat variety "Trio" provides 10 c/ha higher yield against that of provided by the variety of "Nairi 68".

Համագործակցության համար շնորհակալություն ենք հայտնում լիբանանահայ ֆերմեր Գաբրիել Վանսեանի և ծրագրի հովանավորող Թուֆենկյան հիմնադրամին:

*Ընդունվել է՝ 09.12.2019 թ.
Գրախոսվել է՝ 04.02.2020 թ.*